

{ koaderno } Laura Mintegi

X jauna

Asteazkenean 200 gaztek harrera “berezia” egin zioten Felipe Gonzalez presidente ohia-ri Universidad Autónoma de Madrid delakoan. Juan Luis Cebrian Prisa taldeko presidentearekin batera hitz egiteko asmo zuen “Sociedad Civil, España y Europa. El futuro no es lo que era” gaiaz. Baina hitzaldia bertan behera utzi behar izan zuten ikasleak zain zituztelako mezuak eskuetan: “Ez zarete ongi etorriak: GAL, Panamako pape-
rak, estatu kolpeak, terrorismoa, manipulazioa, zentsura, torturak, oligarkak”, “Eskuak kare biziz zikindurik ditu-
zu”, “Hiltzaileak unibertsitatetik kanpora”.

Ikasleek ez zuten unibertsitatean hartu nahi Espainia-ko presidentea zen garaian GAL (Grupos Antiterroristas de Liberación) erakundea sortu, hauspotu eta babestu zuen politikaria.

GAL 1983an sortu zen eta, 1987an desagertu zen arte, 28 pertsona erail zituen He-go eta Ipar Euskal Herrian. PSOEren gobernuak diseina-tu eta Barne Ministerioak fi-nantzatu zuen, epaitegian frogatu ahal izan zen bezala.

Joan den irailaren 28an, hiru egun lehenagoko hau-teskundeetan PSE-EEK jaso-tako emaitza kaskarren ha-rira, Felipe Gonzalezek berak esan zuen Ser irra-tian: «Inoiz ez dugu izan hauek bezalako emaitzarik Euskal Herrian, egin geni-tuen gauzak egin arren». Ai-torpen kutsuko adierazpena, askoren ustez.

Felipe Gonzalez 1942an Sevillan jaio zen eta, Madrilen Zuzenbidea ikasten ari zela, Belgikara joan zen. Javier Or-tiz kazetariak 1996an idatzi zuen artikulua gogoangarri batean (“Felipe Gonzalez: el hombre que necesitaban”) deskribatzen du nolakoa zen orduan Gonzalez. «Anti-frankista zen baina isilpean gordea zuen. Polizia politi-koak ez zion ezer desegoki ikusi, finean berak Poliziari ez ziolako ezer desegokirik egin. Europako demokrazia eu-roparrak beka bat eskaini izan balio, demokristaua bihurtuko zen. Baina sozialdemokrazia alemaniarra ohartu zen beraz, eta orduan sozialista egin zen».

1962an sartu zen Juventudes Socialistas-en eta bi urte beranduago PSOEen. 1960ko hamarkada amaitu aurretik beste ikasle batzuekin batera Ameriketako Estatu Batue-tako Madrilgo enbaxadara joan zen bere zerbitzuak es-

kaintzera «aurre egiteko unibertsitatean mugimendu ko-munistari, gero eta indartsuagoa». Bisita horren testi-gantza jasota dago orduko delegazio diplomatikoak bere nagusiei bidali zien mezu erreserbatuan. Dokumentua publikoa da gaur egun.

Washingtonen erabaki zuen sozialista gazte haiei la-guntza ematea eta, bide batez, zuzendaritza sozialista za-harra alboratu eta ahitzen ari zen erregimen frankista-ren ondorengo agertokia prestatzen hastea.

1974an Gonzalez nagusitu zen PSOEren kongresuan Suresnes-en, iparramerikarren laguntzaz, eta 1982an gehiengo absolutuaz eskuratu zuen Espainiako presiden-tetza. 1983ko otsailean Jose Barrionuevo Barne ministro-ak martxan jarri zuen ZEN (Zona Especial Norte) plana eta urte bereko urrian GALEk bahitu, torturatu eta erail zituen Lasa eta Zabala. 1987ra arte, 26 pertsona gehiago hil zituen.

Washingtonen erabaki zuen sozialista gazte haiei laguntzea eta, bide batez, zuzendaritza sozialista zaharra alboratu eta ahitzen ari zen erregimen frankistaren ondorengo agertokia prestatzen hastea

GALEkin lotura izateagatik Barne Ministerioko kide ba-tzuk epaitu eta zigortu zituzten. Jose Barrionuevori eta Ra-fael Verari 10 urteko zigorra ezarri zieten. Kartzelara sartu eta hiru hilabetera kalean zeuden. Miguel Planchuelo eta Julian Sancristobalek 10 urteko zigorra zuten, baina 10 or-du eman zituzten kartzelan. Ezta egun bat ere. Ricardo Garcia Damborenea ere 10 orduz egon zen kartzelan, eta zigorra 7 urtekoa zen. Julen Elorriagari 75 urteko zigorra ezarri zioten, eta 19 hilabete egon zen barruan. Enrique Rodríguez Galindoren zigorraldia 75 urtekoa izan bazen ere, 4 urtera baze-bilen kalean eta Zaragozan bizi da egun.

Ekintzaile horien guztien nagusia Felipe Gonzalez zen, X jauna ezizenaz ezagutua. X jauna ez da epaitua izan, inoiz ez dute zigortu. Madrilgo ikasleek, baina, badakite nor den Gonzalez jauna. Euskal Herrian betidanik jakin izan dugu. •

Nafarroako antzinako mugak zaintzen zituen herria da Oibar, Zangoatik gertu. Bertan bizi da Imanol Ibero EHNE-Nafarroa nekazaritza eta abeltzaintza sindikatuko presidente berria. Ardo ekologikoa ekoizten du Mendiko upategian.

28 urte dituzu eta EHNE-Nafarroa sindikatuko presidentea zara. Ardura handia da. Azkenaldian ba al da nekazaritzaz bizitzeko hautua egiten duen gazterik?

EHNE-Nafarroa sindikatuko Exekutibo berriaren batez beste-ko adina nekazaritza arloan oro har ematen dena baino gazteagoa da. Egia da nekarazi gazteak mugitzen ari garela. Gazteak nekazaritzan sartzen ari gara, baina oso modu mailakatuan, oso modu murriztean. Beharrezkoa izango litzakeena baino askoz gazte gutxiagok egiten dute hautu hori. Nik erabaki hori hartu nuenean ingurukoek jende gaztea behar zela esaten zidaten. Aurreiritzirik gabeko jendea behar zela ere esaten zuten. Argudio horiekin konbentzitu ninduten. Baina sektorearen gaztetzea ez da Exekutiboan ematen den mailan ematen. Sektorea ez da gaztetzen ari, zahartzen baizik.

Hori arazo larria da. Nafarroan ematen da, Euskal Herrian eta beste tokietan bezala. Ez dago erreleborik erretiroa hartzen dutenak ordezkatzeko.

Bai. Hemen, Nafarroan, hori argi eta garbi gertatzen ari da. Nekazaritzaren munduak ez du gazteongan apartekougarrik pizten. Nekazaritzari eusteko gogorik ez dago. Niretzat hori izan da pizgarria, gure nekazaritzak zein bide daraman ikustea. Eta gazteok bizimodua ateratzeko zer-nolako aukerak ditugun ikustea: curriculumak botatzea, aldi baterako laneko enpresetara jotzea, hiriko lantegietan aritzea, lan prekarioetan murgiltzea... Gazteok ez dute ikusten inguruan baliabide pilo bat ditugula. Gainera, gure herriak

*«Nekazaritza
Politika Bateratuak
ekoizpen eredu
arrotzak,
sostengaezinak
diren ekoizpenak
bultzatu ditu.
Ondorioz, herrietan
nekazari kopurua
nabarmen jaitsi da»*

*«Herrietan eta
lurrean erroturiko
nekazaritza behar
da herriek bizirik
irauteko. Ez dago
herrien biziraupena
ulertzeko beste
modurik»*

honaino heldu badira baliabide horiekin bizi izan direlako da. Hori berriz baloratu behar dugu. Buruan ideia bat sartuta dugu, nekazariak oso gaizki bizi direla eta oso txiroak izan direla beti. Hori sartu digute buruan. Egia da gogor lan egin dutela, baina iraganeko bizi kalitateak ez dauka zerikusirik egungoarekin.

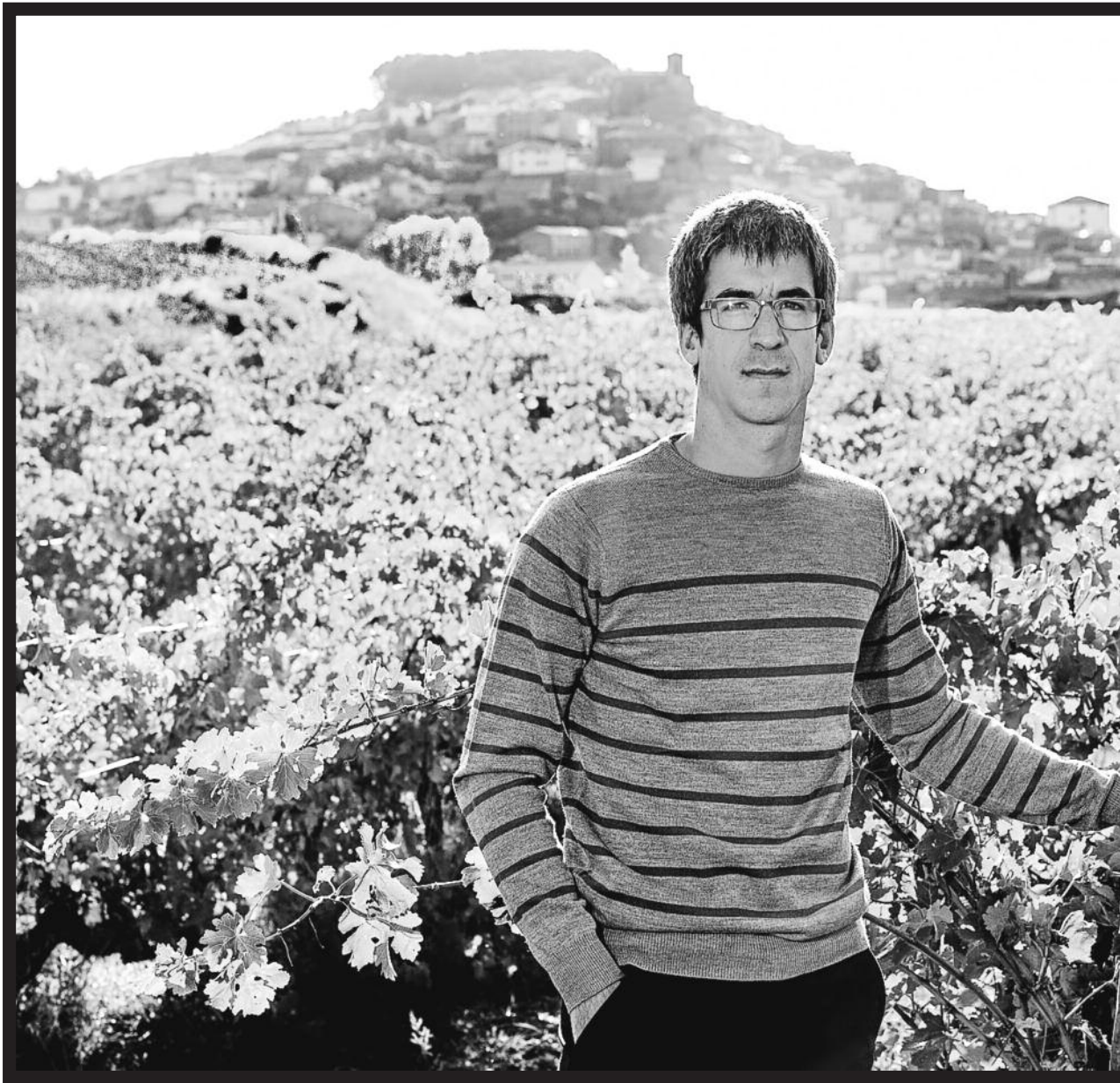
Beharbada kexa gehiegi izan dira nekazaritzan eta orain zaila da gazteei nekazaritza erakargarri gisa aurkeztea?

Nekazarien partetik baino agian hiritik zabaldu den diskurtsoa izan daiteke. Hirira joan zen nekazari horrek agian erantzuki-

zun bat izango du mezu horretan, baina egun gertatzen ari zaiguna herriez hiritarrek hitz egiten dutela da. Guk ez dugu ahotsik. Dena dago zentralizaturik, ez soilik Madril eta Bruselan, baita eskualdeetan ere. Herrietako ikuspegiak hirietako hitze-kin ematen dira. Prozesu horretan gazteok gure inguruarekiko atxikimendua galdu dugu.

Azken finean, herrien iraupen bera ere jokoan da. Nekazaritzarik gabe ezin dira landa eremuak edo herri txikiak ulertu. Bigarren egoitza ugari egon daitezke, baina horrek ez du herri baten bizitza bermatzen.

Noski. Hori izan da EHNEren betiko aldarrikapenetako bat. Herrietan eta lurrean erroturiko nekazaritza behar da herriek bizirik irauteko. Biziraupen hori ezin da beste modu batean ulertu, nahiz eta gaur egun herrian bizitzeko nahiago izan Viscofan enpresan edo paper-fabrikan lan bat izatea. Edo inguruan egin nahi duten potasa meatzean. Nahiz eta proiektuon larritasunaz jabetu, jendeak hori eskatzen du, herriek bizirik irauteko beharrezkoak direla uste dutelako. Baina gure herriek ehunka urte dituzte eta industriok 50 baino ez. Epe motzeko planteamendua da. Hemendik 50 urte-

«Nekazari- ek beren lur eta aber- eekin nahi dutena egitea bilatzen dugu, erabakitzeko eskubidea izatea»

ra nork esan dezake Viscofanek hor jarraituko duela, nahiz eta egun oso enpresa handia izan? Lurra, baina, beti hor izan den baliabidea da.

Lurrari loturiko balore horiek berreskuratzea gazteak nekazaritzaren mundura erakartzeko eraginkorrak izan daitezke? Bai, izan beharko lirateke gu-
txienez. Baina martxan den ma-
kinaria guztiarekin oso lan apa-
la egin dezakegu guk, sindikatu
apala izanik. Uste dugu hezkun-
tzan lan egin behar dela, baina
ez dakigu zehazki nola. Pedago-
gia eta atxikimendu hori gazte-
gaztetatik lortu behar den zer-

bait da. Zergatik ezin da Oibarko eskolan herriko ustiategietan lan egiten dutenekin harreman iraunkorrik izan? Zergatik ezin da lan nola egiten duten ikasi? Herriko komunitateak harreman-
ean jartzeko balio dezake, hel-
duak eta haurrak elkartzeko.

**Industria eta zerbitzu-
etako krisi eta prekaritatea ikusita nekazaritzara hurbiltzen diren gazteen kopurua hazi denik sumatu al duzue?**

Zerbait sumatzen da, bai. Hiriak eta eredu horrek eskaintzen duenarekin nazkatutako gazte batzuek herrietara begiratu du-
te, baina, hiritarrak hona ekar-
tzea baino, nire ustez lehen eginkizuna bertan gaudenok bertan gelditzea da. Gainera, ez da erraza beharrezkoak diren pausuak ematea. Lurrik ez badu-
zu, nola hasi nekazaritzan? Na-
gusi den eredu industrialak in-
bertsioa oso handiak eskatzen ditu lanean hasteko. Alde horre-
tatik muga handia da negozio bat hasi nahi duten nekazari ho-
rientzako. Laguntzak ere ez dira oso eraginkorrak. Burokrazian aditua bazara zerbait lor dezake-
zu, baina ez da erraza. Baina, ha-
la ere, zure galderari baietz erantzungo nioke. Orain falta dena gogo hori bideratzea da.

**Burokrazia aipatu duzu. Egungo nekazari-
ek begi bat lurrean eta bestea bulegoan duzue. Erdi nekazari erdi abokatu izan behar duzue, paper ugari bete behar dituzue-eta.**

Alde batetik, laguntzak eskatze-
ko goitik eta oso urrutitik dator-
kigun estruktura burokratiko-
a dugu. Horrek ezartzen digu nork zer behar duen uza bako-
itzean, horren arabera ematen dira diru laguntzak. Menpekota-
suna indartu eta bultzatu egiten da. Bestetik, diru laguntzak albo batera utzita ere, burokrazia gu-
re eguneroko jardunaren parte da jada. Kontrol ugari jasaten di-
tugu. Egia da guk geuk sortu di-
tugula kontrol horietako asko. Nire belaunaldiari ez zaio toka-
tu, baina bai aurrekoari, jatorri izen eta kontseiluak sortzeko garaian. Izugarrizko kontraesa-
nak ditut horren inguruan. Ba-

dirudi gure hitzak jada ez duela balio eta polizia burokratiko bat behar dugula ekoizten ari gare-
na ona dela ziurtatzeko. Gure gi-
zartearen iraungitzearen isla da. Berez, norbanakoaren zintzota-
sunean sinetsi beharko genuke gauzak nola egiten diren azal-
tzerakoan. Baina egia da gizarte-
an tranpak nagusi direla, eta, hortaz, burokrazia hori guztia behar dugula. Oso tristea da.

**Horretan ere ezagutza falta egon daiteke, kontsumitzaile-
ak ez dituelako ekoizleak zuzenean ezagutzen.**

Bai, eta bitartekaritza behar da. Bestela nola dakigu zer dagoen ekoizpenaren atzean? Beharrez-
koak dira zigiluak eta kontrolak kontsumitzaileak berme bat izan dezan. Baina horrek kezka-
tu egiten nau, azkenean norba-
nakoren erantzukizuna ere ba-
delako gauzak ongi egitea. Hala balitz, gizartea bestelakoa litza-
teke. Alde horretatik egitura ho-
riek ongi erabiltzen saiatzen ga-
ra. Guk geuk sortu genituen eta erantzun egin behar diegu, baina ezin daiteke gure lana burokra-
ziaren arabera antolatuta.

**Burokraziaz eta araez ari ga-
rela, Europar Batasuneko Nekazaritza Politika Bateratua aipatu behar dugu ezinbestean. Zer suposat du Euskal Herri-
ko nekazari-entzako?**

Nekazaritza Politika Bateratua merkatu globalak teorian eska-
tzen zituen produktu-
etara orientatu izan da. Azken batean, diru laguntzak produktu horiek indartu edo murriztera zuzendu dira. Gurean izan duen ondorioa argia da: gero eta lur sail han-
diagoak sortu dira, ekoizpen eredu arrotzak ezarri dira, sos-
tengaezinak diren ekoizpenak bultzatu dira... Eta horrek he-
rrietan nekazari kopurua nabar-
men jaitea eragin du. Azken ha-
mar urteotan Nafarroan ia erdira murriztu da jardun naga-
si gisa nekazaritzan aritzen dire-
nen kopurua. Nekazaritza bul-
tatzeko eta indartzeko behar denaren aurkakoa egin da: ne-
kazarien kopurua jaitsi eta he-
rrietako betiko egiturak birrin-
du. Gero gure lurretan produktu

Argazkiak: Iñigo URIZ | ARGAZKI PRESS

IMANOL
IBERO

EHNE-NAFARROA-KO BURUA

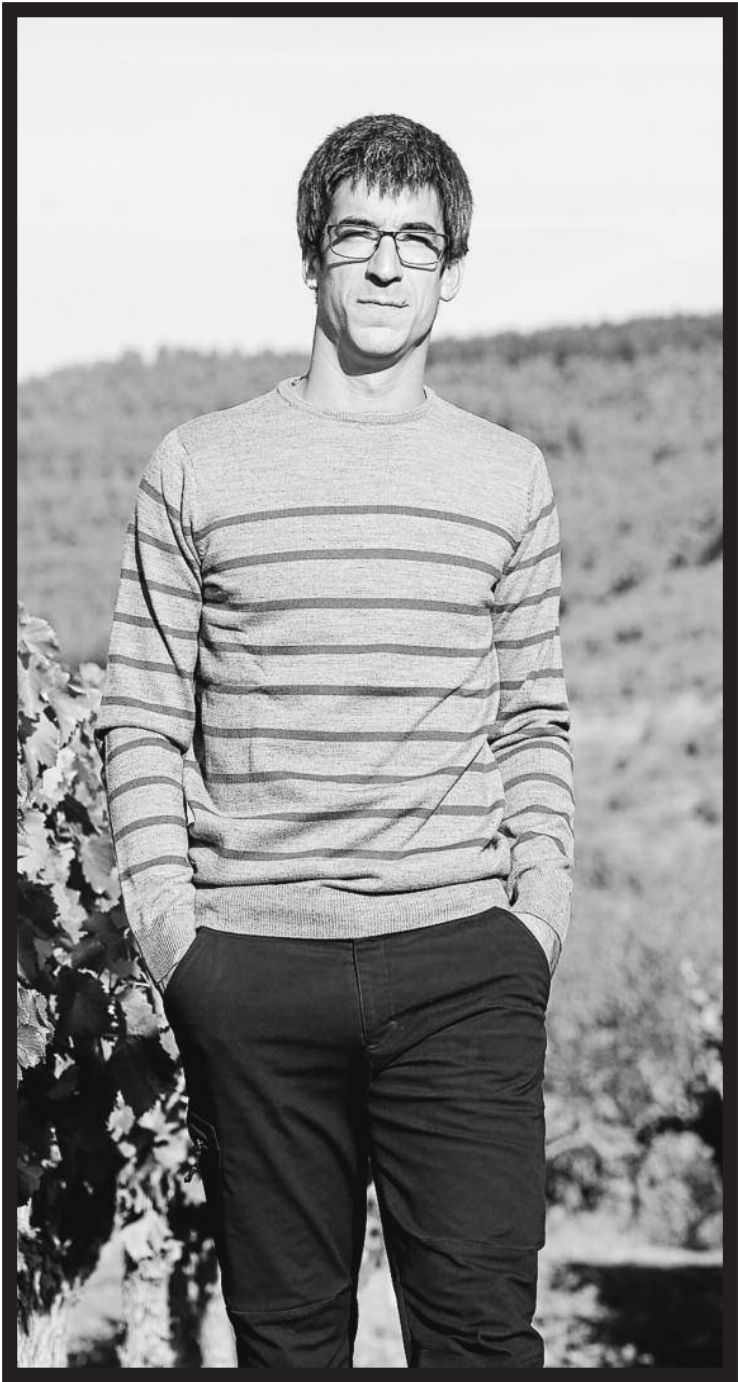
EHNE-Nafarroa sindikatuak presidente berria du: Imanol Ibero Oibarko ardo ekologiko ekoizlea eta nekazaritza eredu jasangarri baten defendatzaile sutsua.

Martxelo Diaz Aristizabal

arrotzak sartzeak beste ondorio batzuk izan ditu, adibidez, Nafarroako Ubidea bezalako azpiegiturak egitearena. Nori burutzen zaio euririk egiten ez duen toki batean artoa edo arroza jartzea? Ureztatu nahi baduzu, izugarrizko ubidea behar duzu ura eramateko. Beste ondorio bat lurra esku gutxi batzuetan pilatu dela da. Ekoizpen handiak, eredu industrialak bultzatu dira. Makinarian inbertsioa handiak beharrezko bihurtu dira, eta hazi eta insumoen menpekotasuna ezarri da. Adibidez, Oibarren enpresa batek lur pila hartu ditu errentan. Lur onenak. Kontratuak egin ditu nekazariekin. Diru dezente pagatu du, baina lurrraren gainean erabakitzeak ahalmena galdu dute nekazariak. Orain soldatapeko langileak dira. Orain arte nekazariak beti burujabe izan dira, egun gero eta menpekoagoak dira.

Horren aurrean, beste nekazaritza eredu bat (ekologikoa, inguruari lotua) aldarrikatzen duzue irtenbide bakar bezala. Azkenean hori da nekazaria ahalduntzen duena. Agian ez da soilik ekologikoan aritzea, baina bai ingurunearekin ahalik eta modu jasangarrienean jokatzeko. Adibidez, ez dakit nongo meategitik potasa ekarri beharrean simaurra erabiltzeak burujabeago egiten zaitu. Eredu horrek lurrraren orekan aberastasun gehiago sortzen du eta landarea aprobeztatzen du. Hemen ere erabakitzeak eskubideaz ari gara. Nekazariak beren lur eta abereekin nahi dutena egin ahal izatea bilatzen dugu. Baina horrek beste hanka bat, kontsumoarena, eta hor ere erantzukizuna behar da; lan polita egiten ari da.

Gobernu aldaketa izan da Nafarroan. EHNE egondako Ignacio Gilek ardurak ditu egun Nekazaritza Sailean. Nola ikusten dituzue gauzak aurreko gobernuarekin konparatuta? Harremanetan eta diskurtsoan nahiko ados gaude, egia esan. Adibidez, Isabel Elizalde kontseilariak gure kongresuan parte hartu zuen eta bere diskurtsoa bota zuenean ia guztiz bat

gentozen esan zuenarekin. Politikariak ahalmenak izan badiutuzte, baina jendeak eta kaleak atzetik bultzatzen ez badute zaila da. Nik uste Gobernuan dagoen jendeak zintzotasunez sinisten duela EHNEk proposatzen duen nekazaritza eta abeltzaintza ereduak, baina ez da erreza.

Aurreko ereduak Nafarroako Ubidea bezalako azpiegiturak indartu ditu, eta horrek hipoteka astuna suposatzen du. Bai, eta Europak markatzen dituen irizpideak ere hor daude. Ez dakit Europa noraino den gai Nafarroak nekazaritzan duen dirua nora bideratu behar duen erabakitzeak. Bruselak inposatzen duen ereduak nora garama-

tzan argi dago. Ez gara gai gobernatzeko. Nafarroa berezia da.

Zein helburu dituzue EHNE Nafarroan? Lehena, dagoena defendatzea. Dagoen egoera ez da erraza nekazari eta abeltzaintzat, baina hori defendatzea da lehenengo erronka, eta ez da xamurra. Adibidez, orain Danonek Baztango esne ekoizleei apiriletik aurrera ekoizpena hartzeari utziko diola jakinarazi die. Ahalik eta kopuru handienak eskatzen dizkiete euren zisterna erraldoiekin joateko. Horrek adierazten du eredu industrialak bere horretan jarraitzen duela eta esplotazio txikiek hori sufritzen dutela. Bestetik, Kongresuan ere bota

IBILBIDEA

Urriaren 1ean Berriozarren egin zuten kongresuan hautatu zuen Imanol Ibero EHNE-Nafarroako presidente berri gisa. 1.300 bazkide dituen sindikatuaren buruak 28 urte ditu. Oibarkoa da eta bertako Mendiko upategian aritzen da, aitarekin batera. Ardo ekologikoa ekoizten dute. Herriko zinegotzia ere izan da, kandidatura herritar baten eskutik.

genuen, irabaztera atera nahi dugu, ez soilik defendatzera. Eta erronken artean hezkuntzarena garrantzitsua da, gazteek behar dituzten ezagupen eta beharrak herrietatik herrietara sortzea. Luzera begirako zerbait da, baina herrien biziraupena, gazteen laneratzea eta eredu jasangarriak bultzatutako ditu. Elikaduraren burujabetzan ere pausuak ematea beti izan da EHNEren erronketako bat. Aurrera goaz, Errigora da adibide argia. Kontsumitzaileen arloan sortzen ari den giroa itxaropentsua da.

Oibarren bizi zara eta ardo ekologikoa ekoizten duzu. Mendiko upategian egiten dut lan, aitarekin. Biok aritzen gara. Aitak sortu zuen 2000. urtean. Aurretik Iruñean ibili zen lantegietan, baina bere lanaren jabe izan nahi zuen eta nekazaritzara jo zuen. 1995ean mahastiak jarri zituen. Mahasti zahar bat genuen, aitonarengandik jasoa. Lehenengo urteetan herriko kooperatiban aritu zen, baina lurra zaintzen duen eredu baten alde egin eta ekologikoan hasi zen. Nik betidanik izan dut harremana mahatsarekin. Iruñean energia berriztagarrien goi ziklo bat ikasi nuen, baina hiriko bizitzak ez nau bereziki erakartzen eta herrira bueltatu nintzen. Aitarekin hasi nintzen. Lehendabizi ordu batzuk eta gero gehiago. Eta gaur da eguna belaunaldi aldaketa gauzatu dugula! Gure mahastietatik egiten dugu ardo guztia. Dena ekologikoan egiten dugu. Gure upategian ekoizten dugu ardoa eta salmenta taldeak guk geuk kudeatzen saiatzen gara. Denda-txo bat dugu Iruñean eta Euskal Herriko beste toki batzuetan saltzen ere saiatzen gara. Gipuzkoan, Nafarroan eta Iparraldean saltzen dugu batez ere. Asko lagundu gaituzte mugitzen hasi diren kontsumo taldeek, Aramaion eta Arrasaten daudenak, adibidez. Eta Errigora ekimenak ere sekulako babes eta bultzada ematen digu gure apustuarekin jarraitzeko. Upategietan nenbilen orain EHNEko lana ere tokatu zait, eta, beno, bietan ari naiz asko ikasten.

Juanan RUIZ eta Luis JAUREGIALTZO | ARGAZKI PRESS

IKUSMIRA

LARDERIAREN OLATUA URRATZEKO, HITZA ETA ARRAUNA

Goierriko, Debagoieneko eta Ispasterko herritarrek bezala, joan den udan hitz egin zuten azpeitiarrek. Aste honetan, gainera, lekukoa pasatu diete Urola Kostako gainontzeko herritarrei, eurek ere beren borondatea azalaraz dezaten, datorren udaberrian. Ez da batere zaila, hautestontzia eta hitza besterik ez direla behar esango luke herritarren borondatea bete beharra dagoela uste duen edonork. Baina hitza ez da nahikoa. Ez, behinik behin, hainbeste herri mendean izan dituenarentzat. Behin eta berriz baztertu du hitza; behin eta berriz joan zaizkio mendetik herriak. Hitza ez da nahikoa, esate baterako, itsasoko olatuak urratzeko. Itsasoak hitz egiten du, baina ez daki zer diren marinelen erabakiak. Oiertzualdean ere hitz egingo dute datorren martxoan, eta eskualdeko arraunlariek hitza hartzeko deia egin berri dute. Eta hitza ez dela nahikoa ere adierazi dute, boga ere egin beharra dagoela larderiaren olatuak urratzeko.

Xabier Izaga Gonzalez

Izuak koloreak ditu

Miren Azkarate
Badiola

Hilaren hasieran Guardia Zibilak gelditu ninduen kontrol batean. Lehen aldia zen aurrez aurre nituela duela hamalau urte beraien eskuetan torturatua izan nintzenetik. Kartzelako trasladoak kontutan izan gabe, ikusi, usaindu eta entzun gabe nituen orduz geroztik, zorionez!

Harrigarria da gizakion burmuinak zein azkar pentsatzen duen batzuetan! Ez ziren bost segundo baino gehiago pasa ikusi eta geratu ninduten arte, eta denbora tarte txiki horretan denetarik pasa zitzaidan burutik: buelta ematea, galderen erantzunak pentsatzea, “bazilatzen” baninduten nire burua lasai mantentzeko aginduak...

Hainbestekoa zen nire gogoa beraiek izan ez zitezen, furgonetak urdin ikusi nituela momentu batean! Nire ilusioa berehala desagertu zen, berdeak ziren.

Hankak dar-dar batean nituen, eta, agente jaunaren ahotsa entzun nuenean «*buenas tardes*» esanez, bizkar hezur gutitik behetik gorako zirrara hotz bat nabaritu nuen, uste izan nuelarik beldurrak hantxe salduko ninduela. Baina ez, erantzun egin nion, goitik behera begiratu zuen autoa eta aurrera jarraitzeko eskatu zidan. 200 metrora dagoen gasolindegian geratu nintzen, autotik jaitsi, arnasa hartu, negar pixka bat egin eta lagunarengana joan nintzen.

Jende asko etorri zitzaidan burura, horien artean Urkullu jauna eta aste horretan egin zituen torturari buruzko gogoe-tak, zutik egotea, poltsa egitea eta elektrodoak jartzea ez dela berdina esanez. Tortura batzuk besteak baino txikiagoak izango balira bezala, eta, noski, Ertzaintzak erabiltzekotan, azken horiek erabil-

tzen dituela ulertarazten. Beste aukera galdu bat aitortzeko Ertzaintzak ere tortu-ratu egin duela herri honetan. Maila poli-tikorik ez zuela banekien, baina gizatasu-na ere ez zuela erakutsi zidan.

Niri bai egin zidaten poltsa, elektrodoak ukitzera iritsi nintzen eta zutik eduki nin-duten. Baina badakizue zein izan zen tor-turarik latzena niretzat? Sinistea ondoko gelan entzuten nituen «Miren lagundu!» oihuak nire anaiarenak zirela. Urkullu jau-naren arabera, hori ez da tortura.

Torturak ez du mailaketarik. Bat zaplaz-teko batek ondoratuko du, beste bat pol-tsak, beste bat zutik egoteak... Eta berdin du zein koloretakoa den uniformea, ber-dea, urdina edo gorria.

Hori bai, nik ez dut berdeen kontrol bat gehiago ikusi nahi, ez behintzat hurrengo hamalau urteetan. •

Desorekak

Antton Izagirre

Aste honetako Pobreziaren Aurka-ko Nazioarteko Egunean gogora-razi digute gure Europa aberatse-an ia populazioaren laurdena, ehun eta hogeita bost milioi biztanle in-guru, pobrezia egoeran bizi dela. Eta ho-rren ondoan ikusi dugu nola, Correa jau-na buru dela, sistemak bere-berea duena eginez, urtetan hainbat enpresari eta po-litiko esku-beteka lapurtzen eta aberas-ten aritu diren. Eta ondorengo albistean gure lurraldeko politikariek paparra era-kusten ikusi ditugu ekonomia haiei esker hoberantz doala aldarrikatuz.

Eta batek pentsatzen du ez dela posible entzuten ari dena aldi berean gertatzea, edo norbait gezurretan ari dela, edo egia izatekotan, gertatzen ari dena eskandala-garria dela.

Hori guztia gertatzen ari da nonbait demokraziaren tenplua den European, gu-re sorbaldan, etxe inguruan, eta pentsa-tzen jarriak gara ea horrek erremediorik ez duen, ea derrigor kondenatuak garen zama hori guztia patxadaz eta tenplez, asaldatu gabe jasan behar izatera.

Komeria zera da: asaldatzen hasita ez dakigula noren aurka asaldatu, egoera horren erantzuleei izena jartzen hasita, sistema egiten dugula erantzule, Kapita-la, Troika, FMI, Munduko Bankua eta an-tzeko erakunde bihotz eta aurpegi gabe-ak; eta zaila egiten zaigula gure haserre osoa erakustea. Giza miseriak horrelako-ak dira, errazago egiten zaigu gure albo-ko oilo-lapurraren aurka oldartzea, mun-du osoan halako sarraskia eragiten ari direnen aurka elkar harturik jardutea

baino. Errazago zaigu, etsipenean, dagoe-na dagoenean onartzea, egoera aldatzeko erantzun arrakastatsuak bilatzea baino.

Ezinbestean, ez dugu beste erremedio-rik gertuena duguna aldatzen hastea bai-no. Izan ere, gertuena duguna ondo eza-gutzeaz gain, erantzule politikoak ere hortxe ditugu, bihotza ez dakit baino aurpegia jar diezaiekegu.

Edozein haurrek badaki ongi banatuz, banaketa orekatuaz, irits gaitezkeela po-brezia ezabatzeraz. Badago pobrezia eta badago zer banatua. Nola banatu ere ba-dakigu: soldata unibertsala eta pentsio duinak lirateke Euskal Herrian pobrezia ezabatzen hasteko neurri politikoa. Dirua badago, borondate politikoa ez nonbait. Badugu pobreziaren aurka nola eragin eta non oldartu. Egingo al dugu? •

NEKAZARITZA ETA ELIKADURA EKOLOGIKOA

Elikagai ekologikoen bizitasuna, hiriburuetako kaleetara

Elikagai biologikoen ezagutza geroz eta zabalagoa izanagatik ere, ENEEK Euskadiko Nekazaritza eta Elikadura Ekologikoen Kontseilutik sarritan sumatzen dugu jendarte zabalak ez daukala argi zer den nekazaritza ekologikoa eta zeintzuk diren gure ekoizpen eta kontsumo eredu horretatik sortzen diren elikagaien ezaugarriak. Are gehiago, iruditzen zaigu ENEEK bera ez dela oraindik oso ezaguna. Bada, gabezia horri, hein batean behintzat, erremedioa jarri asmoz, komunikazio-kanpaina zabal bat abiaraztea erabaki dugu, hiriburuetako kaleetan gune erakargarri eta atseginak sortuz, eta elikadura ekologikoen inguruko programa beteak prestatuz. Helburu nagusia da bertoko elikagai ekologikoak herritarrenganaino hurbiltzea, ekoizleak eta erosleak parez pare jartzea, ekoizpen eredu horrek euskal jendartearentzat duen garrantzia komunikatzea. Finean, gure nekazaritza ekologikoak duen bizitasuna lau haizetara zabaltzea. Horregatik, hain zuzen ere, Izaera Bizia da kanpainaren izenburua.

Elikadura ekologikoen esparrura mugatuta baldin badago ere, kanpaina ENEEK partaide den NIREA ekimenaren testuinguruan kokatzen da. NIREA Euskal Autonomia Erkidegoko lehen sektorearen eta landa nahiz itsasertzeko ingurunearen berrirentzat sustatzeko programa da eta gure gizartean eta sistema ekonomikoan egiten duten ekarpena aintzat hartua izan dadin lan egiten du.

Ekoizpen ekologikoen ezaugarri bat da bere izaera bizi eta berritzailea. Bizia, bizitzarekin erabat lotua dagoelako: ingurumenaren zaintzarekin, gizakion osasunarekin. Bizia ere, era etengabea mugimenduan dagoen sektorea delako, berrikuntzaren xerkan gelditzen ez dena. Lurra eta jendarte elikatzen dituen ekoizpen-sistema garatzen ari dira nekazari ekologikoak hamarkada batzuetatik hona, eta hori egiten ari dira aurkako korronte oso indartsu bati aurre eginez. Denborak bakoitza bere tokian jartzen duenez, egun argi dago nekazaritza intentsifikatuak ez duela etorkizunik. Beste era batera esanda; lurraren mugak eta naturaren arauak

errespetatu eta gizakion osasuna erdigunetan jartzen duen eredu baten beharrea gaude. Nekazaritza ekologikoak baldintza horiek betetzen ditu.

Bada, Izaera Bizia kanpainak euskal produktu ekologikoen ezaugarri eta berezitasun horiek modu argi eta dibertigarri baten bitartez komunikatu nahi ditu, familia osoarentzat pentsatutako ekintzen bitartez. Iragan urriaren 13an abiatu zen, Gasteizko Urrezko Zeledoen Enparantzan, Ikerne Zuluaga, Eusko Jaurlaritzako Nekazaritza eta Abeltzaintza Zuzendariaren eta Roman Bengoa ENEEKko lehendakari eta baratzezain ekologikoen eskutik. Ekitaldi laburraren ondoren, Izaera Biziaren erdigunea den merkaturtxoko postuak beraien produktu ederrak eskaintzeari ekin zioten, eta, hurrengo lau egunetan, igandera bitartean, ekintzaz beteriko programari hasiera eman zitzaion.

Programa segida izaten ari da asteburu honetan Bilboko Areatzan, eta bukaera izango du datorren ostegunetik aurrera Donostiako Katalunia plazan. Besteak beste, *showcooking* saioan, maila goreneko sukaldariak janarien prestaketari eta kontserbazioari buruzko trikimailuak erakus-

ten dizkiete bertaratutakoei; dastatzeetan, berriz, Izaera Bizia duten produktuek euren kabuz hitz egiten dute, beraien ezaugarri guztiak eta zapore bizitasuna haizatu. Izaera Bizia kanpainako benetako protagonistekin, ekoizleekin, zuzeneko solasaldiak ere programatzen dira, herritarrek zuzenean beraien zalantzak eta jakin-minak ager ditzaten, baserritarrei beraien lana eta beraien historia kontatzeko parada emanez.

FAMILIA GUZTIARENTZAKO JARDUERA SORTA

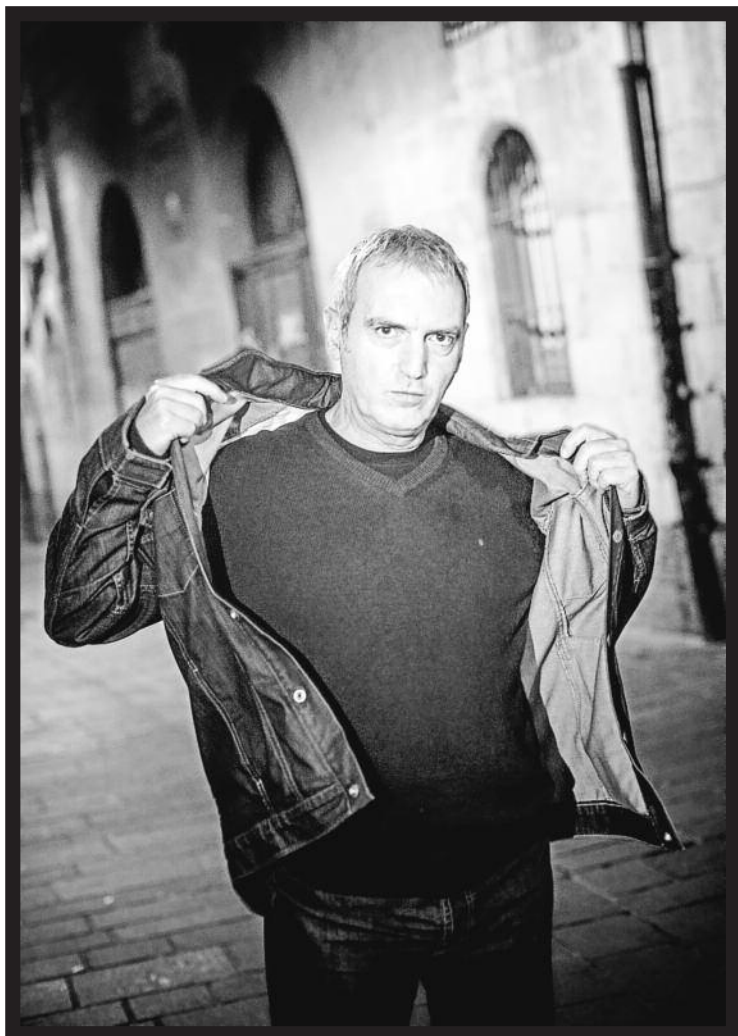
Haurretan pentsatuz, Izaera Biziak jarduerak erakargarri eta atsegin asko eskaintzen ditu. Marrazketa txapelketa fruta eta barazkietan oinarrituta, aurpegi margotzea, haziak ereiteko tailerra (non ume bakoitzak loreontzia etxera eramateko aukera duen, bere barazkia hazten ikus dezan), pizza lantegia janari-soberakinak aprobe-txatzen ikas dezaten...

Helduek ere izango dute beraien tartea tailerretan, marmelada eta tartak egiteko ekintzetan fruta eta barazki ezberdinak eraldatu eta denbora luzeagoz kontserbatzeko gakoak jasotzeko aukera izango baitute.

Nagusi zein helduentzat, "Elikadura osasuntsua, elikadura kontziente" ikuskizunaren emanaldiak egongo dira. En La Lona konpainiaren antzerki emanaldi horretan, Paula Afierik *clown*-ak modu didaktiko, ludiko eta dibertigarrian elikadurarekin eta osasunarekin loturiko gure eguneroko bizitzako alderdi ugari jorratzen ditu. Joko, malabar eta akrobazien bitartez, berriz, bizimodu ez osasuntsuen inguruko dramatizazioa egiten du antzezlanak, familia osoa janari lasterraren arriskuez ohar dadin, eta produktu osasuntsu eta ekologikoak kontsumitzeak daukan garrantzia barnera dezan.

Bizkaitar eta bilbotarrek gaur eta bihar artean daukate aukera elikagai ekologikoen izaera bizia bertatik bertara ezagutzeko. Gipuzkoar eta donostiarrek datorren ostegunetik igandera arte, urriaren 27tik 30era, hartuko dute txanda. Ekitaldi guztiak eta kanpainaren xedea, www.izaerabizia.eus helbidean topatuko dituzue.

Argazkiak: Izena ABIZENA | AGENTZIA

Eloi Beato, Gasteizko Alde Zaharrean. Jaizki FONTANEDA | ARGAZKI PRESS

infraganti ELOI BEATO

Arte Grafikoko ikasketak bukatutakoan zinemara salto egin nahi izan zuen Eloi Beatok, baina antzerkigintzak katigatu zuen. Komediaren duintasuna aldarrikatuta, umorea arma gisa erabiltzen du. Aktore eta gidoilaria da, baina batez ere zuzendaria. Datorren urtarrilean estreinatuko du «Desoxirribonukleiko» komedia «musikal-zientifikoa».

Zortzietan puntuan iritsi da, «leher eginda, baina oso pozik, oso gustura». Urtarrilean Glu Glu Ekoizpenak konpainiak bere zuzendari-tzapean estreinatuko duen obraren prestaketan buru-belarri dabil azkenaldion. Aktore baino zuzendariagoa omen da Eloi Beato, «erosoago» sentitzen da, lan horretatik ekarpen handiagoa egin dezakeela uste baitu. Aktore

«normaltsua» dela dio; edonola ere, aktore gisa, antzerkian ez ezik, zineman ere lan egin izan du, baita entzute handiko hainbat zuzendarirekin ere: Juanma Bajo Ulloa, Iñaki Dorronsoro, Joaquín Trincado, Enrique Urbizu...

«Betidanik» zinegile izateko irrika bazuen ere, Gasteizko Jesus Obrero lanbide eskolan Arte Grafikoak ikasi zituen. Behin goi teknikari titulua jaso ondoren, baina, ez zuen inoiz inprimategien munduan jardun, zinemaren ha-

rrak bere horretan jarraitzen baitzuen. Bere ilusiorik handiena film bat zuzentzea omen zen; hala ere, Euskal Herrian ez zegoen horretarako aukerarik, eta, «antzekoena», Antzerti zela pentsatu zuen, Lakuako Gobernuaren Arte Dramatikoko Eskola sortu berria. Hartara, bertan matrikulatu eta lau urteren buruan lizentziatu egin zen. Ondoren Errealizazioa eta Gidoigintza ikasi eta Euskal Herriko Unibertsitatean Ikus-entzunezko master bat egin zuen.

Bere karrera zinemagintzara bideratzea espero bazuen ere, antzerkigintzak katigatu egin zuen. Berehala hasiko zen aktore gisa lehenengo soldatak jasotzen, Donostiako Orain Konpainiarekin Estatuan zehar Valle-Inclanen «Divinas palabras» antzeztuz. Gizarte Segurantzako lana utzi eta antzerkitik bizitzeko ahalegin hura arriskatzea zela onartu du. Hala ikusten zuten orduan Eloiren gurasoek, «herriz herri ibiltzea gosearekin lotzen zuten nobabait...», eta ez zebiltzala guztiz oker dio Eloik, irribarrez.

Antzerkigile gasteiztarraren ibilbidearen ezaugarri nagusia, edo bistakoena behinik behin, umorea da. Beharbada Orain Konpainiarekin antzeztu zuen lehen obra gogoan, komediaren duintasuna aldarrikatzen du, nobabait balio gutxi duen generotzat jotzen omen dute eta. Baina barrea eragitea oso zaila dela dio, negarra eragitea baino zailagoa. «Jendea bere minekin eta miseriekin etortzen da, eta horiek aktibatzea errazagoa da».

Edonola ere, ez omen du barrea bakarrik bilatzen. Izan ere, umorea, Eloiren eskuetan behinik behin, tresna bat da, «sektore guztietara iristeko arma bat, beste era batera esaten baduzu arbuioa sor lezakeen zerbait onar dezaten balio duena». Horregatik ez du sekula umore zuririk egin. «Kolorea izan behar du, gorria, berde, morea... baina zuria inoiz ez». Izan omen da emanaldiren batean altxatu eta asaldatuta joan den jenderik ere, «baina, oro har, umorea erabilita, edozertaz hitz egin, edozer kritika dezakezu». Dioenez, egiaz politika egiteko sartu zen antzerkigintzan, «antzerkia politikoa baita, eta ha-

la behar du izan, arte guztiak bezala, bizitza berez politikoa da-eta. Jendeak barre egitea nahi dugu, jakina, baina baita emanaldia bukatutakoan, etxeratzean edo lagun artean garagardo bat eskuan, gogoeta egin eta eztabaida dezan ere».

80ko hamarkadaren bukaeran, Donostiatik Gasteizera egin zuen atzera berriro eta Ñake bikote komikoa sortu zuen Josean de Miguelekin batera. Guztiaz arduratzen ziren biak: ekoizpenaz, zuzentzeaz, antzezteaz, jantziez... Eta aldi berean, Jon Gabella eta Gorka Aginagalderekin batera sortu zuen Sobradun taldean ere jarduten zuen Beatok. Sobradunen lehen obra «Herminio y Miguelito» Mauro Entrialgoren «Herminio Bolaextra» komiki zerrenda sailaren moldaketa izan zen, antzerkia ikusten ohituta ez zegoen jendearen artean ere arrakasta ikaragarria izan zuena. «Orduan konturatu ginen jende askok gustuko duela antzerki alternatiboa, zuzenagoa, egur gehiago ematen duena». Eta formatu horri eutsi zioten Mauro Entrialgo («Un millón de gilipollas», «No hay huevos») eta ondoren Santi Orue («Hablar es de bobos») komikigile gasteiztarrekin batera idatzitako testuak antzeztuz. 2002. urtean Jon Gabella auto-istripuz hil zen, eta Sobradun taldea desagertu egin zen.

Oraindik Ñaken ziharduera, Glu Glu Ekoizpenak Bilboko konpainiaren deia jaso zuen eta erronka handi bati aurre egin behar izan zion: Javier Vizcaino kazetariak Radio Euskadin egiten zuen «Cocidito madrileño» astakeria-bilduma antzerkita moldatzea. Galder Perezzen testuekin, erronkari eutsi eta sekulako arrakasta lortu zuten Madrilén Euskal Herriko egoeraz esaten zituzten astakeriak antzeztuz. «Eta jende horrek oraindik irratian, telebistan, prentsan jarraitzen du», dio Eloik. Lan harekin antzokiak betetzeaz gain, emankizun bikoitzak ere egin behar izan zituzten.

Bere ibilbide luzearen hurrengo etapa Kunka konpainian egin zuen Eloik. Ñaken eta Sobradunen izandako kideek sortu zuten konpainia hura, Joxean de Mi-

Orduak ematen ditu jendea ikusi eta entzuten, bizitzak irudikatzen, jokaerak kopiatzen. Jaizki FONTANEDA | ARGAZKI PRESS

guel, Gorka Aginagalde eta berak, hain zuzen. “Meando fuera del tiesto” eta “Sexo gratis” obrak, ordura arteko guztiak bezala, barrukoak ziren. «Kaleko antzerkiak azpiegitura handiagoa eskatzen dizu», dio Eloik; hala ere, salbuespenen bat edo beste egin zuten; esate baterako, “Playas de secano”, igerileku, urtegi edo hondartzetan antzezten zutena. Ondoren, haurrentzako ikuskizun bat ere egin zuten, “Eskubideak ditugu”, herrietako kultur etxeetan haurrei beren eskubideak azaltzeko lana, «baina alamaena eman gabe, esketxen bidez». Era berean, adineko jendearentzat prestatutako esketxak antzeztu zituzten Arabako herri eta herrixketako hirugarren adinekoen elkartegietan.

Kunkaren azken obra, “Historias canallas”, «tragikomikoagoa» izan zen, ordurako krisiaren zantzuak sumatuta. Komiko gisa, beti bizi omen da krisian, baina, 2008az geroztik, ordu artean

izan zituzten «papurrak» ere desagertu ziren. Eta gero «bizirau-teko lanak» etorri ziren; esate baterako, Madrilgo enpresa batean jendaurrean hitz egiten irakastea. Eta langabezia.

Orain, berriro Glu Glu konpainian, «labean» du Beatok komedia «musikal-zientifiko» bat: “Desoxirribonukleiko”. Urtarrilean estreinatuko dute, Basaurin gaztelaniazko bertsioa eta Gernikan euskarazkoa. “Cocidito madrileño” bezala, Galder Perezek idatzi du obra eta Eloik zuzenduko du. Aktore zerrenda ere ez da nolanahikoa: Itziar Ituño, Susana Soletto, Martxelo Rubio, Ugaitz Alegria eta Ylenia Baglietto.

«Umorea sektore guztietara iristeko arma bat da». Horregatik ez du sekula umore zuririk egin. «Kolorea izan behar du, gorria, berde, morea... baina zuria inoiz ez», dio Eloi Beatok

Orduak eman izan ditu tren geltokietan, jendea ikusi eta entzuten, haien bizitza irudikatzen, haien jokaera kopiatzen. Azken batean, bere lana jendeari ahotsa jartzea dela dio

Oraintsu, gainera, beste lantxo bat ere pilatu zaio, datorren asteazkenerako “Zeu zara EITB” gala prestatu behar du eta. «Lanik ez duzunean, inork ez dizu deitzen, eta, berriz, galtzak bete lan zabil-tzanean...».

Pertsonaiak sortu eta berarauei bizia emateko inspirazioa kale-tik datorkio. Voyeur hutsa omen da. Orduak eman izan ditu, esate baterako, tren geltokietan, jendea ikusi eta entzuten, haien bizitzak irudikatzen, haien jokaerak kopiatzen. Azken batean bere lana jendeari ahotsa jartzea dela dio, bozgorailu txiki bat izatea. «Hau ez da zinema edo musika, baina ahal du-

gun neurrian kontzientziatu egin nahi dugu, jendeari telebistan ikusten denaz gainera besterik badagoela ikusarazi nahi diogu».

Ez du solasa bukatu nahi instituzioek kulturarekin erakusten duten zabarkeria gogorarazi gabe: «Madriletik hemengo udal-tara, Araban bereziki». Arreta eman dio PP orain Arabako egoera kultural penagarria salatzen lehena agertzen delako, azken legegintzaldietan Gasteizko Udala kudeatu eta murrizketa gehien egin dituen alderdia izanda. Jarri horren helburua ere sumatzen du: bizkaitarrek eta gipuzkoarrek dena eramaten duten kontu hori erabiliz bazterrak nahastea, hain zuzen.

Eloi Beato, jendaurrean bezala mikroaren aurrean ere egoten dakien lagun atseгина, min eta miseria latzak osatzen ez dituen, baina trago mingotsak irensten laguntzen duena. •

Xabier Izaga Gonzalez

BEHATXULOTIK

Juantxo EGAÑA

IGNACIO ETXANDI. ETXANDI SENDIA FUNTSA

GERRA BERTATIK BERTARA, IGNACIO ETXANDIREN KAMERAN

Ignacio Etxandi donostiarrak egindako 36ko Gerraren argazki eta marrazki albumekoa da irudia. Elizondon zela, 24 urterekin, frontera igorri zuten, armada frankistarekin. Maila ekonomiko onekoa izanik, Leica bat zuen eta Ebroko frontearen hainbat argazki egin zituen. Gerra bukatutakoan, Iruñera joan zen bizitzera eta han Elena Iturralderekin ezkondu zen. 40ko hamarkadan, Donostiara itzuli eta margotzen hasi zen, besteak beste Jose Camps eta Ascensio Martiarena maisu zituela, baina argazkigintza utzi gabe. Euskal paisaiaren irudi bukoliko samarrak egin zituen, Baztan ingurukoak batez ere. Gerraosteko azken paisaia-pintoreetakoa, 1952an hil zen, 40 urte zituela. Haren omenez, pintore gipuzkoarren erakusketa bat antolatu zuten. Bertan Gonzalo Chillida eta Mari Paz Jimenez izan ziren.